Ὁ Κρυλὼφ ἄρα μεταρρυθμιστής ἐστιν, οἷος οὐδέποτε ἐσκέψατο γενέσθαι ὁ Λαφονταῖνος. Οὐδέποτε λησμονεῖ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν κοινωνίαν, ὡς ὁ Λαφονταῖνος, ὅστις πολλάκις δυσκολεύεται διηγηθεὶς τὸν μῦθον αὐτοῦ νὰ ἐξαγάγῃ τὸ φυσικὸν πόρισμα. Δὲν ἀρέσκεται, ὡς ἐκεῖνος, εἰς τὸν ἁπλοῦν μῦθον, ἀλλ' ὁ μῦθος αὐτοῦ εἶναι πάντοτε ἀλληγορία. Ἥττον ἀφελὴς καὶ παιδικὸς, δὲν ἀρέσκεται νὰ παράγῃ εἰς μέσον τὰ ζῶα μετὰ τοῦ ἰδίου αὐτῶν χαρακτῆρος καὶ τῶν ἕξεων, ἀλλὰ προσωποποιεῖ συνηθέστερον τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως, ὡς τὴν χιόνα καὶ τὸν ἄνεμον, ἢ τὰ οἰκιακὰ σκεύη, τὴν ψήκτραν καὶ τὰς βελόνας, τὰ παιδικὰ ἀθύρματα, τὴν πλαγγόνα, τὸ νευρόσπαστον καὶ τὸν μολύβδινον στρατιώτην· παράγει ἐξ αὐτῶν ἔμψυχα ὄντα, τὰ ὁποῖα τίθησιν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πρὸ πάντων μετὰ τοῦ παιδός· συνηθέστερον δὲ τίθησι τὸν ἄνθρωπον ἀπέναντι ἄλλων ἀνθρώπων, ὡς Λαφονταῖνος ἐν τῷ μύθῳ Σκυτεὺς καὶ οἰκονομολόγος. Οὕτως ὁ ῥωσσικὸς μῦθος πλησιάζει μᾶλλον πρὸς τοὺς ἀρχαίους γαλλικοὺς μύθους. Ἐν τῷ μύθῳ ἐπὶ παραδείγματι ὁ Συγγραφεὺς καὶ ὁ κλέπτης, εἷς λῃστὴς καὶ εἷς διάσημος συγγραφεὺς φθάνουσιν εἰς τὴν κόλασιν, ἀμφότεροι δὲ καταδικάζονται, ὁ μὲν ὡς καταχρασθεὶς τὴν ἰσχὺν τοῦ βραχίονος αὐτοῦ, ὁ δὲ τὴν τοῦ καλάμου του· ὁ συγγραφεὺς νομίζει ὅτι αὐτὸς ἐκ τῶν δύο εἶναι ὁ καλλίτερος κλέπτης, ἀλλ' αἱ Ἐριννύες, ἐκ τῶν κεραλῶν τῶν ὁποίων ἀνορθοῦνται ὄφεις, κράζουσιν εἰς τὸ οὖς αὐτοῦ. «Διὰ τὸν ἄλλον πυρὰ φαεινὴ καὶ ἔψεσις ταχεῖα, διὰ σὲ δὲ βραδεῖα καὶ ἀτελεύτητος τιμωρία! Ὁ ἄλλος μόνον ἐπὶ ζωῆς του ἔβλαψεν, ἐνῷ σὺ ἐνέχυσες ἐν τοῖς συγγράμμασί σου λεπτὸν καὶ διαρκὲς δηλητήριον! Σὺ διέφθειρας ὁλόκληρον κράτος καὶ σὺν τῇ μελλούσῃ γενεᾷ καὶ τὰς μελλούσας!»

Μετὰ τὸ πρὸς τοὺς συγγραφεῖς διδόμενον μάθημα ἔρχεται ὁ Κρυλὼφ εἰς τοὺς ῥώσσους ἀνθυπάτους τοὺς διοικοῦντας τὰ ἀπώτατα μέρη τῆς ῥωσσικῆς αὐτοκρατορίας. «Ἄνω ὁ Θεὸς, μακρὰν δὲ ὁ τσάρος», λέγει ῥωσσικὴ παροιμία, ὁ δὲ Κρυλὼφ καὶ πάλιν μεταφέρει ἡμᾶς εἰς τὴν κόλασιν. Ἀφικνεῖται ἐκεῖ εἷς σατράπης τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας. "Τί ἔκαμες εἰς τὸν ἐπάνω κόσμον; τὸν ἐρωτᾷ". "Φεῦ! ἀποκρίνεται ὁ σατράπης, κακὴ ἦτο ἡ ὑγιεία μου καὶ δὲν ἐδυνήθην ν' ἀσχοληθῶ περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς ἐπαρχίας μου". Εἰς τὴν ἀπάντησιν ταύτην οἱ κριταὶ πέμπουσιν αὐτὸν εὐθὺς εἰς τὸν παράδεισον. Βλέπει τις τὴν ἔννοιαν τῆς σαφοῦς ταύτης ἀλληγορίας. Ὁ Κρυλὼφ πολλαχοῦ ἄλλοθι ἐπολέμησε τὴν προσωπικὴν ἐξουσίαν, ἀλλαχοῦ δὲ ἐπιπίπτει κατὰ τῶν καταχρήσεων τῆς δικαστικῆς ὀργανώσεως, καὶ ὑπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ ἀλώπεκος ἐναγούσης ποτάμιον λάβρακα, ὅστις εἶναι ὁ προμηθευτὴς αὐτῇ ἰχθύων, καὶ καταδικαζούσης αὐτὸν νὰ ῥιφθῇ εἰς τὸ ὕδωρ, διότι ἔκτακτος τιμωρία ἀπαιτεῖται κατὰ τοῦ λῃστοῦ τούτου, δεικνύει ἡμῖν τὸν εἰς διαφθορὰν ἐπιδεκτικὸν δικαστήν· ἀλλαχοῦ παρουσιάζει ἡμῖν εὐγενεῖς, νομίζοντας ὅτι ὡς ἐκ τῆς καταγωγῆς αὐτῶν ἀπαλλάττονται τοῦ εἶναι ὠφέλιμοι ἄνθρωποι.

Κατὰ τὸ μέγα τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ δουλείας ζήτημα ὁ Κρυλὼφ ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς φιλανθρωπίας, καὶ τὸ τοιοῦτο ἀπήτει θάρρος, γενόμενον ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου. Ἐνταῦθα παρουσιάζει ἡμῖν ἀηδόνας, ἀλλ' αἰχμαλώτους ἐν κλωβῷ· ᾄδουσι τὰ δύσμοιρα ταῦτα πτηνὰ, ἐλπίζοντα νὰ κάμψωσι τὸν δεσμοφύλακα αὐτῶν· ἀλλὰ φεῦ! ὅσον ᾄδουσι ταῦτα, τοσοῦτο ἐκεῖνος ἥδεται ἐκ τῶν ᾀσμάτων αὐτῶν, ἥκιστα δὲ σκέπτεται ν' ἀπολύσῃ αὐτά. Τοιουτοτρόπως καὶ ὁ λαὸς ἐργάζεται, ὥσπερ ᾄδουσιν αἱ ἀηδόνες· ἀλλ' ὅσον περισσότερον ἐργάζεται, τοσοῦτον ὀλιγώτερον οἱ ἐκ τῆς ἐργασίας του ὠφελούμενοι θὰ θελήσωσι νὰ στερηθῶσιν οὓς δρέπουσι καρπούς. Ἀλλαχοῦ παριστάνει φύλλα μεγάλης δρυὸς, ὑπερήφανα ἐπὶ τῷ ὅτι ἀποτελοῦσι τῆς κοιλάδος τὸν κόσμον, συναγείροντα τοὺς ποιμένας ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτῶν καὶ τὰς θωπείας τοῦ ζεφύρου δεχόμενα. Φωνὴ ἀκούεται κάτωθεν. «Καὶ ἡμεῖς; Μήτοι τέλεον λησμονοῦσιν ἡμᾶς;» Τὴν φωνὴν ταύτην βάλλουσιν αἱ ῥίζαι, αἱ τὸν χυμὸν καὶ τὴν ζωὴν παρέχουσαι· ἀλλ' ἐπειδὴ σκοτεινὸν αὐτῶν τὸ ἔργον, οὐδεὶς προσέχει εἰς τοῦτο. Ἐπεμβαίνει τότε ὁ ποιητὴς καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος αὐτῶν συνηγορεῖ· αἴρει εὔγλωττον ὑπὲρ τῶν καταδυναστευομένων διαμαρτύρησιν, καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἀκούεται.

Ἰδοὺ τίνων ἕνεκα λόγων πλὴν τῆς ποιητικῆς λαμπηδόνος καὶ τῆς ἀρετῆς τὸ ἔργον τοῦ Κρυλὼφ τοσοῦτον δημώδες τυγχάνει ἐν Ῥωσσίᾳ. Ὁ Κρυλὼφ ἡρμήνευσεν ἐν εἰκόσιν αἰσθηταῖς, ἐκεῖνο ὅπερ συγκεχυμένως ἐταράσσετο ἐν ταῖς καρδίαις πάντων· κατέδειξε τὰς καταχρήσεις καὶ τὰς ἀδικίας γεγηρακυίας κοινωνίας, κατασταλείσας ὑπὸ τῆς ἐναργείας τῶν ἐμμέσων τούτων μαθημάτων.

ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

ΕΝ ΤΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΙ.

(Συνέχεια· ἴδε ἀριθ. 10).

Τὸ σύνθημα δίδωσι πρῶτος παραδόξως πως ἀνὴρ συντηρητικὸς, ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν μαραθωνομάχων, ὁ Τιτὰν Αἰσχύλος. Συντηρητικὸς τὰ ἤθη καὶ τὰς

ἕξεις, ἀλλ' ὁ τολμηρότατος τῶν καινοτόμων κατὰ τὴν διάνοιαν, ἐπιλανθάνεται πολλάκις ἑαυτοῦ κατὰ τὴν ἀέτειον αὐτοῦ πτῆσιν καὶ ἀφιέμενος εἰς τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ ἔμπνευσιν γίνεται ὁ μέγας προφήτης καὶ κήρυξ τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας καὶ ἐπιττήμης, αὐτὸς, ὁ ἱεροφάντης τοῦ ἀδηρίτου τῆς ἀνάγκης σθένους. Τὸ μέγα δρᾶμα, οὗπερ ἔμελλε παρασταθῆναι μάρτυς ἡ ἀνθρωπότης μετὰ πέντε αἰῶνας ἐν τῷ Κρανίῳ, προδιατυποῦται ὑψηλορρήμονως ὑπὸ τῶν μαραθωνομάχου ποιητοῦ ἐν τῷ Προμηθεῖ, τῷ πρώτῳ καὶ ἐπιφανεστάτῳ δοκιμίῳ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας, ἐν ᾧ διατυποῦται ὁ μέγας ἠθικὸς τῆς προόδου νόμος, ὁ διέπων τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐν τῇ μεγάλῃ τριλογίᾳ τοῦ Προμηθέως, ὅπου ἐπιφαίνονται ἐν τῇ οἰκείᾳ αὐτῶν θέσει καὶ ἐν τῇ συμβολῇ αὐτῶν εἰς τὴν πρόοδον ἀνὴρ καὶ γυνὴ, ὁ μεγαλοφυὴς Αἰσχύλος ἐπιχειρεῖ δοῦναι λύσιν τινὰ τοῦ μεγάλου αἰνίγματος, ὅπερ εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἀφορᾷ καὶ φαίνεται μὲν κατὰ κυκλικὰς περιόδους λυόμενον, ἀλλ' ὅμως ἄλυτον μένει καὶ τὰς διορατικωτάτας διαλανθάνον διανοίας. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου καὶ τῆς ὑψηλῆς θέσεως τῆς γυναικὸς ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ ἀποκαλύψει τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος εἰρήσεται ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ λόγου· ἤδη δ' εἰς τὴν ποικίλην στοὰν τῆς δραματικῆς ποιήσεως εἰσελθόντες ἴδωμεν κατ' ἐκλογὴν γυναικείας τινὰς εἰκόνας.

Καὶ ἰδοὺ πρῶτον ἐν αὐτῷ τῷ Προμηθεῖ τοῦ Αἰσχύλου αἱ Ὠκεανίδες Νύμφαι, σεμναὶ καὶ αἰδήμονες παρθένοι, προσερχόμεναι παρήγοροι τῷ πάσχοντι Προμηθεῖ, ὃν ἐγκαταλείπει ἀνάνδρως ὁ συγγενὴς μὲν ἐκείνου, πατὴρ δ' αὐτῶν Ὠκεανός. Ἴδε τὰ πρῶτον ἐξαίρονται βαθμηδὸν ἀκούουσαι τὴν ἀφήγησιν τῆς μεγαλόφρονος ἐνεργείας τοῦ ἥρωος, καὶ ὅτε οὗτος εἰς τὰς ἀπειλὰς τοῦ Ἑρμοῦ ἀντιτάσσει τὸ ὕψιστον δόγμα τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς κραυγάζων τὸ,

Πάντως γ' ἐμὲ οὐ θανατώσει,

βεβαχχευμέναι ἐξ ἀφοσιώσεως πρὸς τὸν παραινοῦντα αὐτὰς ἀποστῆναι ὅπως μὴ συνυποστῶσι τὰς ὑποκειμένας τῷ ἥρωϊ βασάνους Ἑρμῆν ἀποκρίνονται γενναίως·

Ἄλλας μοι λέγε προτροπὰς ἐὰν πρόθῃς
ἵνα μὲ πείσῃς· δέν μοι εἶναι ἀνεκτὸς
ὁ λόγος οὗτος ὅστις σὲ ἐξέφυγε.
Πῶς μὲ κελεύεις τὴν κακίαν νὰ ἀσκῶ;
Ὅ,τι δεινὸν ἔκοῦσα πάσχω μετ' αὐτοῦ·
διότι τοὺς προδότας ἔμαθον μισεῖν
καὶ νόσος δὲν ὑπάρχει ἣν περ νὰ μισῶ
πλέον τῆς νόσου ταύτης [1].

1) Ἄλλο τι φώνει καὶ παραμυθοῦ μ'
ὅ τι καὶ πείσεις· οὐ γὰρ ὅήπου
τοῦτό γε τλητὸν παρέσυρας ἔπος.
Πῶς μὲ κελεύεις κακότητ' ἀσκεῖν;
Μετὰ τοῦθ' ὅ τι χρὴ πάσχειν ἐθέλω·
τοὺς προδότας γὰρ μισεῖν ἔμαθον,
κοὐκ ἔστι νόσος
τῆς δ' ἣν τιν' ἀπέπτυσα μᾶλλον.
(Πρ. Δεσμ. 1063—1070).

Ἰδοὺ παρὰ τῷ καλλικελάδῳ κύκνῳ τῆς τραγικῆς ποιήσεως Σοφοκλεῖ ἡ θεσπεσία μορφὴ τῆς Ἀντιγόνης, τῆς βασιλόπαιδος ἐκείνης, ἥτις εἰς μὲν τὸν πατέρα τυφλὸν, ἀνέστιον, ἀλήτην ἐχρημάτισε βακτηρία καὶ ὁδηγὸς, ὑπὲρ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τὴν ψυχὴν αὐτῆς ἔθυσε. Τί πρῶτον θαυμάσωμεν ἐν τῇ οὐρανίᾳ ταύτῃ εἰκόνι τῆς υἱικῆς εὐσεβείας καὶ τοῦ ἀδελφικοῦ φίλτρου; Τί δυνάμεθα εἰπεῖν περὶ αὐτῆς κρεῖττον τοῦ ὅ τι ἔλεγεν ὁ δύτμοιρος, ἀλλὰ καὶ εὐτυχὴς ἐπὶ τοιαύτῃ θυγατρὶ πατὴρ αὐτῆς; «Ἀφ' ὅτου, λέγει, τῆς παιδικῆς ἐξῆλθεν ἡλικίας καὶ ἐνισχύθη τὸ σῶμα αὐτῆς, μετ' ἐμοῦ ἀεὶ ἡ δύτμοιρος πλανωμένη μὲ γεροντοαγωγεῖ· ἐν τοῖς ἀγρίοις δάσεσιν ἄσιτος καὶ γυμνόπους περιφερομένη, ὑφισταμένη δ' ἡ τάλαινα τοὺς ὑετοὺς καὶ τοῦ ἡλίου τὰ καύματα, παροῦσ' τὴν ἐν τῇ πατρίδι εὐζωίαν ὅπως τροφὴν εἰς τὸν πατέρα αὐτῆς προσπορίσῃ». Ποία γυναικεία ἀληθῶς λεπτότης τοῦ υἱικοῦ αἰσθήματος ἐν τῇ φράσει ταύτῃ τῆς Ἰσμήνης·

Ὑπὲρ τῶν γεννητόρων καὶ ἂν τις πονῇ
τῶν πόνων οὐδὲ μνήμην πρέπει νὰ τηρῇ [1].

Ἡ ἐν τῇ ἑπομένῃ θρηνῳδίᾳ τῆς Ἀντιγόνης·

Ὑπάρχει λοιπὸν πόθος τις καὶ τῶν κακῶν,
ἀφοῦ τὸ παρὰ πᾶσιν ἥκιστ' ἀρεστὸν
φίλον ἐφρόνουν ὅτε ἦτον μετ' ἐμοῦ.
Ὦ πάτερ, πάτερ μου φιλόστοργε,
ἂν ὑπὸ σκότος κεῖσαι τὸ αἰώνιον
ποτὲ δὲν θὰ σὲ λείψῃ ἡ στοργὴ ἐμοῦ
καὶ τῆς Ἰσμήνης ταύτης [2].

Ἔκφρων ἐκ τῆς λύπης ἡ Ἀντιγόνη ζητεῖ ἰδεῖν τὸν τοῦ πατρὸς τάφον· ἀλλ' ἀκούσασα ὅτι ἡ τελευταία θέλησις τοῦ πατρὸς ἀπαγορεύει τοῦτο πείθεται ἀμέσως εὐπειθὴς θυγάτηρ καὶ μετὰ θάνατον·

1) Τοῖς τεκοῦσι γὰρ,
οὐδ' εἰ πονεῖ τις, δεῖ πόνου μνήμην ἔχειν;
(Σοφ. Οἰδ. ἐπὶ Κολ. στ. 508—509).

2) Πόθος καὶ κακῶν ἄρ' ἦν τις·
καὶ γὰρ ὁ μηδαμᾶ δὴ φὰ φίλων, φίλων
ὁπότε γε καὶ τὸν ἐν χεροῖν κατεῖχον,
Ὦ πάτερ, ὦ φίλος,
ὦ τὸν ἀεὶ κατὰ γῆς σκότον εἱμένος,
οὐδὲ γὰρ ὢν ἀφίλητος ἐμοί ποτε
καὶ τῆδε μὴ κυρήσῃς.
(Σοφ. Οἰδ. ἐπὶ Κολ. στ. 1697—1703).

«Εἰ τάδ' ἔχει, λέγει, κατὰ νοῦν 'κείνῳ, ταῦτ' ἂν ἐπαρκοῖ». Ὁ πατὴρ ἀπέθανεν· ἡ θυγάτηρ ἐξεπλήρωσε τέλειον τὸ υἱικὸν καθῆκον, ἤδη ἐπέρχεται ἡ σειρὰ τῆς ἀδελφῆς. Ἡ Ἀντιγόνη μεταβαίνει εἰς Θήβας ὅπου μαίνεται ὁ δεινὸς Ἄρης, ὃν προϋκάλεσεν οἰκτρὰ ἀντιζηλία τῶν δύο υἱῶν τοῦ Οἰδίποδος. Οἱ δύο πολέμιοι ἀδελφοὶ Ἐτεοκλῆς καὶ Πολυνείκης μονομαχήσαντες ἠλληλοκτόνησαν· φρικτὴ διαταγὴ τοῦ Κρέοντος, ὠμοῦ τυράννου, ὁρίζει ὅτι ζῶν ταφήσεται ὁ τολμήσων θάψαι τὸν νεκρὸν τοῦ ἐχθροῦ τῆς πατρίδος Πολυνείκους, καὶ μέτρα λαμβάνονται αὐστηρὰ ὅπως μένῃ ἄταφον καὶ ἄτιμον τὸ τοῦ Πολυνείκους σῶμα· ἀλλ' ἀγρυπνεῖ ἀκοίμητος ἡ ἀδελφικὴ ἀφοσίωσις τῆς Ἀντιγόνης· λανθάνει τοὺς φύλακας καὶ θάπτει τὸν ἀδελφόν· οἱ φύλακες ὅμως ἐκθάπτουσιν αὐτόν, καὶ οἱ θρῆνοι τῆς Ἀντιγόνης προδίδουσιν αὐτήν. Προσάγεται πρὸς τὸν Κρέοντα καὶ κατανεύει αἰδημόνως τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡ παρθένος, ἀλλ' εἰς τοὺς ὀνειδισμοὺς τοῦ τυράννου ὅτι ὑπερέβη τοὺς νόμους αὐτοῦ ἀποκαλύπτεται ἡ ἀδελφὴ καὶ ἡ εὐσεβὴς γυνή· «Οὐδέποτ' ἐφρόνουν,» λέγει, ὅτι τὰ κηρύγματά σού εἰσι τοσοῦτον ἰσχυρά, ὥστε δύνασθαι τὸν θνητὸν παραβαίνειν τὰ ἄγραπτα καὶ ἀσφαλῆ νόμιμα τῶν θεῶν, ἅπερ οὐχὶ χθὲς καὶ σήμερον ἀλλ' ἀεί ποτε ὑπάρχουσι καὶ οὐδεὶς γινώσκει ἀπὸ πότε ἐφάνησαν». Εἰς πάντας τοὺς λόγους αὐτοῦ ἀντιτάσσει ὅτι ἀδελφὸς αὐτῆς ἦν ὁ θανών, καὶ ὅταν ὁ τύραννος λέγῃ πρὸς αὐτὴν

Φίλος δὲν εἶναι ὁ ἐχθρὸς οὐδὲ θανὼν [1]

ἡ ἡρωϊκὴ παρθένος ἐξηγεῖ ἐν ταῖς ὀλίγαις ταύταις λέξεσιν ἅπαν τὸ μυστήριον τῆς γυναικείας καρδίας

Νὰ ἀγαπῶ ἐπλάσθην οὐχὶ νὰ μισῶ [2].

Ἐπέρχεται ἡ Ἰσμήνη καὶ κατηγορεῖ ἑαυτῆς ὡς συνεργησάσης τῇ ἀδελφῇ ὅπως συναποθάνῃ αὐτῇ· ἀλλὰ ταύτης μὴ ἀποδεξαμένης τὴν θυσίαν, ἱκετεύει τὸν Κρέοντα ὅπως μαλάξῃ τὴν ἀμάλακτον αὐτοῦ καρδίαν. Ἡ Ἀντιγόνη ἀκούει σιωπηλή, καθ' ἣν ὅμως ὥραν, τῆς Ἰσμήνης ἀποτρεπούσης τὸν Κρέοντα ὅπως μὴ ἀποκτείνῃ τὴν νύμφην τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Αἵμονος, ὁ τύραννος ὠμῶς ἀνακράζει

κακὰς ἐγὼ γυναῖκας υἱέσι στυγῶ [3].

ὁ ἔρως τῆς Ἀντιγόνης ἐκρήγνυται οὐχὶ συγκαταβαινούσης μέχρις ἀπολογίας πρὸς τὴν ὕβριν, ἀλλ' ἐκφραζούσης τὸ μέγα αὐτῆς ἄλγος διὰ τὴν προσγινομένην τῷ Αἵμονι ἀδικίαν

Ὦ φίλταθ' Αἵμον, ὡς σ' ἀτιμάζει πατήρ! 1.
Ποία ἀληθῶς λεπτότης αἰσθημάτων καὶ ἐκφράσεων!
(Ἀκολουθεῖ).

---

1) Οὔτοι ποθ' ὀλχθρὸς, οὐδ' ὅταν θάνῃ, φίλος.
(Σοφ. Ἀντιγ. στ. 522).

2) Οὔτοι συνέχθειν, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφην.
(Σοφ. Ἀντιγ. στ 523).

3) Σοφ. Ἀντιγ. στίχ. 571.

ΤΟ ΣΟΥΛΤΑΝΙΚΟΝ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ.—Δὲν θὰ ἀπαρέσῃ, πιστεύομεν, τοῖς ἀναγνώσταις τῆς Σαββατιαίας ἡ ἀφήγησις τοῦ παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις ἐθίμου, καθ' ὃ κατὰ πᾶσαν παρασκευὴν ὁ Σουλτάνος κατὰ καθῆκον, ὡς εἰπεῖν, μεταβαίνει εἴς τι τέμενος καὶ προσεύχεται. Αἱ ἐφημερίδες τακτικῶς σχεδὸν πάντοτε γράφουσι περὶ τοῦ προσκυνήματος τούτου τῆς παρασκευῆς, ἁπλῶς ἀναφέρουσαι ποῦ ὁ Σουλτάνος προσηυχήθη, καὶ ἴσως ἴσως τὸ ὀηλόσιον θεωρεῖ τοῦτο ὡς ἀπόῤῥοιαν ἁπλῆν τῶν παραγγελμάτων τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας. Ἰδοὺ πῶς τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐπεκράτησε κατὰ τὸν Ἀθανάσιον Κομνηνὸν Ὑψηλάντην καθὼς ἀφηγεῖται τοῦτο αὐτὸς οὗτος ὁ Ὑψηλάντης ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Γερμανοῦ Ἀφθονίδου ἐκδοθεῖσιν Μετὰ τὴν Ἅλωσιν

«Ὁ Σουλτάνος μεταβαίνει τὴν μεσημβρίαν ἑκάστης παρασκευῆς καὶ κάμνει τὸ ναμάζι μετὰ τοῦ πλήθους. Ἡ συνήθεια αὕτη καθιερώθη τὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Α' τῷ 1361, ὅτε θελήσας νὰ μαρτυρήσῃ πρὸς τὸν μουρτῆν δι' ὑπόθεσιν, οὗτος δὲν ἐδέχθη τὴν μαρτυρίαν λέγων ὅτι ἡ δικαιοσύνη δὲν δέχεται τὴν μαρτυρίαν ἀνθρώπου, ὅστις εἰσέτι δὲν ἠνώθη ἐν ταῖς κοιναῖς προσευχαῖς μετὰ τοῦ σώματος τῶν Μουσουλμάνων. Ἔκτοτε τὸ προσκύνημα τοῦτο (σὺν τοῖς λοιποῖς Μουσουλμάνοις) κατέστη τοσοῦτον ἀναπόφευκτον, ὥστε καὶ ἀσθενῶν ὁ Σουλτάνος ἀνάγκη ἀποβαίνει ἵνα μεταβῇ τὴν παρασκευὴν εἴς τι τέμενος, διὰ τὸν φόβον τοῦ πλήθους μήτοι θανασίμως νοσῇ καὶ διεγείρῃ τοῦτο εἰς ἀνταρσίαν, ἢ ἐνθρονισμὸν ἄλλου ζητήσῃ».

Ὁ Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάντης ἀναφέρει ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ὁ Σουλτάνος Μαχμοὺτ ὁ Α' ἀσθενῶν ἠναγκάσθη παρασκευήν τινα νὰ μεταβῇ εἰς τὸ τῆς παρασκευῆς προσκύνημα, ἵνα μὴ παράσχῃ ὑπονοίας τῷ λαῷ· ἀπελθὼν δὲ ἔφιππος, μόλις ἀφίκετο κατὰ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὰ ἀνάκτορα πρὸ τῆς Πύλης τῆς λεγομένης Λεμὶρ καποῦ καὶ ἀμέσως ἔπεσε νεκρὸς ἀπὸ τοῦ ἵππου. Ἀνάλογον συνέβη καὶ τῷ Σουλτάνῳ Ὀσμὰν, ὅστις πάσχων καὶ πορευθεὶς εἰς τζαμίον διὰ τὸ ἐν λόγῳ προσκύνημα μετὰ μίαν ἡμέραν ἀπεβίωσεν ἕνεκα τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ.

---

1) Σοφ. Ἀντιγ. στίχ. 572.

Ὁ ὑπεύθυνος **Ε. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.**